

A lemondás a Jézus tanításában.

Irta: Gálfi Lőrinc.

A modern társadalmi gondolkozás Jézusnak tán egyetlen tanításával sem áll olyan éles ellentétben, mint azon fenmaradt mondásaival, a melyekben Jézus az ő tanítványaitól, az általa hirdetett Istenországa tagjaitól megköveteli, hogy e földnek javairól és örömeiről mondjanak le. Korunk gondolkozási iránya nem a lemondást hirdeti, hanem az érvényesülést bármilyen áron is: Jézus szerint pedig tágas az a kapú és széles az az út, amely a veszedelemre visz és sokan vannak, akik azon járnak; de szoros az a kapú és keskeny az az út, amely az életre visz és kevesen vannak, akik megtalálják azt. (Mt. 7. 13). Korunk az anyagi jóléttől vár minden előhaladást és boldogulást: Jézus pedig azt mondja, hogy egy szolga sem szolgálhat két úrnak... nem szolgálhattok az Istennek és a Mammonnak (Lk. 16. 13). Társadalmunk fiainak legmagasabb áspirációja, hogy egy fényes földi pályát megfussanak: Jézus pedig azt mondja, hogy mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall. (Mk. 8. 36). Az érvényesülés oltárán korunk iránya kész mindent áldozni: Jézus szerint pedig hasonlatos a mennyeknek országa a szántóföldben elrejtett kincshez, amelyet megtalálván az ember, elrejté azt... és eladván mindenét amiye van, megveszi azt a szántóföldet (Mt. 13. 44); és azon kereskedőhöz, aki találván egy drága gyöngyre, elméne és mindenét eladván amiye volt, megvevé azt (u. o. 46. v.).

Ez ellentétes felfogások csúcspontja körülbelől Jézusnak azon mondásában van kifejezve, hogy valaki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; valaki pedig elveszti az ő életét (én érettem és az evangeliumért,) az megtalálja azt (Mk. 8. 35). Vajjon csak üres szavak-e ezek, vagy megvan bennük az a

mélyreható jelentés, mely Jézusnak minden mondását jellemzi? A Jézus lelki szemei előtt mindenestre ott lebeg az *élet megtalálásának* kérdése, mint végső cél, melyet elérnie az ő követőjének, a paradoxonnak látszó kifejezés szerint még *életének elvesztése* árán is kötelessége. Itt tehát az életnek kettős értelméről van szó. Az egyik az az élet, amelyet korunk hájszolva keres s amelyért mindent áldoz, a másik az az élet, amelyet Jézus keresett s amelyért mindent áldozott. E kettő között fennálló különbséget a történelmi kereszténység abban igyekezett megtalálni, hogy az egyiket, amelyet el kell veszteni, a földi életnek tekintette, a másikat pedig, amelyet meg kell találni, a jövő életnek. A Jézus összes tanításaival ellenkezik e magyarázat, amint a Jézus theológiájának mai értelmezése hirdeti. Jézus nem egy mennyei jövő élet elveit hirdette az emberek között, hanem a földi életet akarta Istenországává tenni, amint még tanítványait is imádkozni tanította: *Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratom, mint a mennyben, úgy a földön is* (Mt. 6. 10). Ő összes tanításaival, életével és halálával az Istennek, tetsző azaz tisztességes *földi élet* nagy kérdésére adott feleletet, míg korunk szelleme ugyancsak e *földi élet* nagy kérdésére keresi és tán adja is meg a feleletet magának, felülhelyezvén a sikert az Isten tetszésénél.

A korunk gondolkozását osztó társadalmi embernek, ki olykor vallásos ösztönének is engedve a bibliát olvasni kezdi és a Jézus tanításaiban lelki táplálékot keres, igen nagy nehézségekkel kell megküzdenie, hogy azokat csak elfogadhatóknak is találja. A társadalmi állapotok, intézmények, vezető eszmék, szokások és a gondolkozás módja, valamint a gondolat kifejezésének eszköze, a nyelv, annyira megváltoztak a tér és időbeli különbségek miatt, hogy kellő előkészület és szaktudás nélkül csakugyan könnyen félreértheti azokat bárki is. És korunkban e félreértések okozzák, hogy már a társadalmi gondolkozók körében mindinkább kezdenek beszélni a kereszténység csődjéről.

A legnagyobb nehézségekre épen a földi életről való tanításokban bukkan a biblia olvasója. A modern élet embere előtt csaknem ember számára lehetetleneknek tűnnek fel Jézusnak azon tanításai, a melyekben ő a földi életről való lemondást tanítványaitól megköveteli, s ezek miatt is tekintik őt sokan emberek által utánozhatlan isteni lénynek.

Már boldogságtana, melyet a keresztény olvasó a hegyi-

beszéd első mondataiban keres (Mt. 5. r), de amely a modern kritika ítélete szerint eredetibb alakjában a Lukács evangéliumában van meg (6. r), a földi boldogságot egészen más világban találja meg, mint a mi korunk gondolkozása. „Boldogok vagytok ti szegények, mert tiétek az Isten országa. Boldogok ti, kik most éheztek; mert megelégtettek Boldogok ti, kik most sírtok: mert nevetni fogtok. Boldogok lesztek, mikor titeket az emberek gyűlölnék és kirekesztenek és szidalmaznak titeket és kivetik a ti neveteket, mint gonoszot, az embernek fiáért. Örüljete az azon a napon és örvendezzete; mert ime a ti jutalmatok bőséges a mennyben; hiszen hasonlóképen cselekedte a prófétákkal az ő atyáik. De jaj nekiek gazdagoknak, mert elvették a ti vigasztalástokat. Jaj nektek, kik beteltetek; mert éhezni fogtok. Jaj nektek, kik most nevettek; mert sírni és jajgatni fogtok. Jaj nektek, mikor minden ember jót mond felőletek; mert épen így cselekedte a hamis prófétákkal az ő atyáik. De nektek mondom, kik engem hallgattok: Szeresséte ellenségeiteket, jól tegyete azokkal, akik titeket gyűlölnék. Áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, és imádkozzate azokért, akik titeket háborgatnak. Aki egyik arcodat megüti, fordítsd neki a másikat is; és attól, aki felső ruhádat elveszi, ne vond meg alsó ruhádat se. Mindennek pedig, aki tőled kér, adj; és attól, aki elveszi a tiédet, ne kérd vissza. És amint akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképen cselekedjete azokkal. Mert ha csak azokat szeretítek, akik titeket szeretnek, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is szeretik azokat, akik őket szeretik. És ha csak azokkal teszete jól, akik veletek jól teszete, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is ugyanazt cselekszete. És ha csak azoknak adte kölcsönt, akiktől reménylitek, hogy visszakapjátok, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is adnak kölcsönt a bűnösöknek, hogy ugyanannyit kapjanak vissza. Hanem szeresséte ellenségeiteket és jól tegyete és adjate kölcsönt, semmit érte nem várván; és a ti jutalmatok sok lesz és ama magasságos Istennek fiaie leszete: mert ő jóltévő a háládatlanokkal és gonoszokkal“ (20—35. vv.).

Kétségtelen, hogy az őskeresztény egyház felfogása és az evangéliumi író e mondatok meglevő alakjára is befolytak. Így az olyan minősítő szók, mint a 21. v.-ben *most*, vagy a 23. v.-ben *azon a napon*, vagy a 25. v.-ben ismét *most*, vagy a 26. v.-ben *hamis*, csak a szerkesztés útján kerülhettek a szövegbe. Még az sem lehetetlen, hogy a 23. v. egészen hiányzott Jézus eredeti mondásai-ból. Azonban kétségtelennek látszik, hogy az egész tanítás a Jézus nagy lelkének a képét tükrözi vissza, az ő világnézetét tolmácsolja és nem egy leendő mennyei életről, hanem a jelen földi életről tanít. E világnézet és tanítás szerint a Jézus követőjének Isten fiává kell lennie és olyan jóvá mint Isten, ki jót tesz a gonoszokkal is. Istennek kell vezetnie az embert, mert ha vak vezet a világ-talant, mindketten verembe esnek (39. v.). Mert nem fel-jebb való a tanítvány az ő mesterénél, tehát az ember az Istennél, hanem mikor tökéletes lesz, mindenki olyan lesz mint a mestere (40. v.). Nem jó fa az, amely rosz gyümölcsöt terem; és nem romlott fa az, amely jó gyü-mölcsöt terem. Mert minden fa az ő tulajdon gyümölcséről ismertetik meg; mert a tövisről nem szednek fügét, sem a szederindáról nem szednek szőlőt. A jó ember az ő szívének jó kincséből hoz elő jót; és a gonosz ember az ő szívének gonosz kincséből hoz elő gonoszt: mert a szív-nek teljességéből szól az ő szája (43—45 vv.). Jézus szerint az az ember, aki e világnézetnek hódol, „hasonló valamely ház-építő mesterhez, aki leásott és mélyre hatolt és kőszik-lára vetett fundamentumot: mikor aztán árvíz lett, bele-ütközött a folyóvíz abba a házba, de azt meg nem moz-díthatta, mert kősziklán épült. (48. v.) A ki pedig e vilá-gnézetnek nem hódol, „hasonló ahhoz az emberhez, aki a földön építette házát fundamentum nélkül; a melybe beleütközvén a folyóvíz, azonnal összeomlott“ (49. v.).

Nem lehet tagadni, hogy e tanításokban, melyek az emberi boldogságról szólnak, a Jézus szigorú erkölcsi felfogása sok olyant hirdet, amit korunk gondolkozása lemondásnak ítél. Így a vagyon, a hatalom, a dicsőség és népszerűség mindenesetre más mérték és más értékelés alá esnek, mint korunk gondolkozásában. Ezek elitél-léséről tán egyetlen szót sem találunk, de mindenesetre alá vannak rendelve az erkölcsi legfőbb célnak, az Isten tetszésével való meg-egyezésnek. A jó, a boldogság keresése, az emberi élet céljául van

kitűzve, de ezeknek a megtalálása nem a vagyontól, a földi jólétől, az önteltségtől, a hírnevtől és emberek tetszésétől és ítéletétől függ, hanem az Isten akaratával való megegyezéstől, a neki való alárendeltségtől, a vele való fiasági viszonytól és a hozzá való hasonlóságtól, ami minden erkölcsi és vallási megítélésnek az alapja.

E világnézet elbírálásánál igen fontos kérdés az is, hogy maga a tanítás kikhez volt intézve és azok milyen viszonyok között voltak a világgal és a tanítóval szemben, mert csak e viszonyok teljesebb megértése teszi lehetővé a tanítások teljesebb megértését és értékelését is. Maga a szöveg megtartott alakja elárulja, hogy Jézus e tanításait a *tanítványaihoz intézte* és ezért használta bennük a második személyű kifejezéseket. A Máté evangéliumának írója már igyekezett e mondásokat általánosítani, de az 5. r. 10. v.-tól kezdve mégis csak vissza kellett térnie a tanítványokra és alkalmaznia a második személyű kifejezéseket. Még teljesebb világosságot vet e tanításokra a körülmények és viszonyok számbavétele. Jézus és tanítványai, legalább a Jézus rövid szereplésének második felében, *üldözött és elnyomott osztály vagy iskola* voltak, kiknek viszonyát a hatalmon levőkkel szemben elég élénken világítják meg az evangéliumok akár a Keresztelő János elfogatásával és lefejeztetésével, akár a Jézus vallatásával és megfeszítésével. Nézetem szerint Jézusnak e tanításait, valamint minden más mondását és tettet helyesen érteni, becsülni vagy elítélni csak a külső körülmények figyelembe vétele mellett lehet, s korunk gondolkozása éppen e körülményekre nincs tekintettel, amikor a Jézus egyes mondásait vagy tetteit elvontan, általánosítva és a környezethez való viszonyából kivéve minden időhöz, minden társadalmi állapothoz és célhoz való viszonyában bírálja meg és esetleg ítéli el, mint helytelent. Természetesen még nagyobb a tévedés abban az esetben, ha a Jézus tanításait és tetteit abszolút érvényűeknek, istenieknek és nem emberieknek tekintjük s így ember által utánozhatatlannak tartjuk.

Egy üldözött és elnyomott osztály gondolkozásmódja, eszméi és szótára egészen más, mint egy békében, jólétben és tekintélyben vagy éppen hatalmon levő osztályé, és háborúban egészen más kötelességek hármanak egy nemzet fiaira, mint a béke éveiben. Lehet-é tehát csodálkoznunk azon, ha Jézus az ő rendkívüli viszonyai között olyan tanításokat is adott tanítványainak, a melyek rendes társadalmi körülmények között nem elfogadhatók? Mindaz pedig,

amit a Jézus tanításaiban lemondásnak tekinthetünk, e rendkívüli állapotok által kellően van megokolva. Nézzük csak végig a fennebb közölt tanításokat ebből a nézőpontból, és azokban alig találunk olyat, a melyet bármely józanul gondolkozó modern ember el ne fogadna és maga is nem hirdetne olyan környezetben, mint a milyenben Jézus volt. Kivétel tán csak a 23. v. orthodox egyházas felfogása lenne, mely a bőséges jutalmat a menyországtól egy jövő életben várná. De ha a mennyet mi is a nyugodt lelkiismeretben, az Istennek tetsző erkölcsi életben találjuk fel, mint Jézus, amely menny *mibennünk van*, akkor még ez esetleg betoldott tanítás is kellően érthető és elfogadható lesz.

Jézus nem volt barátja annak a gondolkozásmódnak, amely az életet megvetette és az önsanyargatást, a világ megvetést, böjtölést és áldozást Isten előtt kedves cselekedetnek ítélte. Az általa tanított imában, amelyet az evangéliumok szerint (Lk. 11. 3. Mt 6. 25 s köv.) tanítványainak mintául adott, semmit sem kér azon kívül, hogy az Isten legyen szent az emberek előtt, csak épen az élet fenntartására szükséges kenyeret. Kortársai megbotránkoznak azon, hogy ő a jómódú Lévi által rendezett lakomán részt vesz és együtt eszik a vámszedőkkel és bűnösökkel,* mikor a János és a farizeusok tanítványai (Mk. 2. 18.) böjtöltek. Jézus pedig így válaszol nekik: „Avagy böjtölhet-e a vőlegény násznépe, míg velük van a vőlegény? A Máté evangéliuma szerint a Jézus felfogásában őt kora nagy étűnek és részeges embernek, a vámszedők és bűnösök barátjának ítélte s azért nem követte (11. 19.). Így valószínűnek látszik, hogy Jézus a földi javaknak és a földi életnek élvezését nemcsak megengedte, hanem maga is gyakorolta s azt csak alárendelte az Isten országának, amelynek keresését legfőbb célnak tekintette, amelynek a vagyon és még az élet is csak eszközei. Ő a kiosztott talentumokról szóló példázatában (Mt. 25. 14 s köv.) is elítéli azt a szolgát, aki a neki adott talentumot elásta és megdicséri azokat, akik a nekik adottakhoz még szereztek is.

Így a Jézus gondolatvilágától nagyon távol áll az, hogy ő a szegénységet, az éhezést, a sírást, a gyűlöltetést, kirekesztést és szidalmaztatást egyetemes értelemben tartsa a boldogság okának, amint azt az asketikus gondolkozásmód kívánná. Boldogságtanának

* Bűnösök minden valószínűség szerint azok voltak, kik zsidók lévén a törvények megsértésével nem kósert is ettek.

tartalma tehát az, hogy tanítványai minden szegénységük és üldözöttségük mellett is boldogok, mert az ők életük összhangban van az Isten akaratával, vagyis az övék a mennyeknek országa. Ha a felfogáshoz még hozzá vesszük azt is, hogy Jézus és tanítványai osztották koruknak messiási várakozásait az Isten országának közeli eljövételéről, akkor a megelégtetés, a nevetés és jutalom is teljesebbé válnak e tanításokban, valamint az ellenség szeretése, az alsó ruhának odaadása, a másik arc odatartása és a kölcsönadás is egészen más színben tűnnek fel előttünk. E tanításokban tehát *nem egyetemes érvényű*, hanem a *helyzet által parancsolt tanításokat kell keresnünk*, amelyek mellett a Jézus tanítványai a „magasságos Isten fiai“ lehetnek, s amelyeknek elvei mellett *olyan körülmények között* mi is Istennek fiai lehetünk, bár a megelégtetésre, a nevetésre és jutalomra már nem számíthatunk s csak az Istennek tetszése, vagyis a mennyország maradt meg számunkra.

A helyzet által teremtett tanítások között azonban ezeknél a boldogságra vonatkozó állításoknál sokkal szigorúbb követeléseket is találunk, melyekben Jézus az ő tanítványaitól a lemondásnak még nagyobb mértékét kívánja meg. A Lukács evangéliuma 14. részének utolsó tíz versében van meg talán a lemondás megkövetelésének legnagyobb foka, hol Jézus ezt mondja: Ha valaki én hozzám jő, és meg nem gyűlöli az ő anyját, feleségét és gyermekeit, fítestvéreit és nőtestvéreit, sőt még a maga lelkét is, nem lehet az én tanítványom“ (26 v.)

(Folytatjuk.)

Újabb irányok a pedagógiában.*

Irta: Dr. Gál Kelemen.

A műveltségtörténelem a 16. százévet a reformáció századának, a 18.-at a felvilágosodás századának nevezte. E jellemzés általánossá lett és behatolt az elmékbe, a köztudatba.

A 19. százévet még nem sikerült lényegében ily rövid szakokban jellemezni. Ennek okát két körülményben látjuk. Egyik az, hogy még igen közel állunk ehhez a korhoz. Még nem láthatjuk a sok fától az erdőt. Az az idő még nem múlt, még közöttünk él, az eszméket, a törekvéseket, az irányokat és tendenciákat képviselő egyének még közöttünk járnak és működnek. Ez a félig múlt még ezer és ezer szállal szövődik bele a jelen szövedékébe. És még forrnak, alakulnak és változnak a lelkek, a gondolatok, a világnézetek. Még nem fejeződött be a forrás, a kijegecedés korszaka. Még zavarodnak és csapkodnak a zavaros hullámok s mindenféle idegen elemet ragadnak magukkal. Idő kell arra, hogy a zavarosan hullámzó forrás befejeződjék, a salak, az idegen elemek leülepedjenek s e hatalmas folyam vize a maga tisztaságában álljon a szemlélő előtt.

Másik oka annak, hogy a 19. század szavakba foglalt jellemzését még nem sikerült senkinek mindenkit kielégítő módon adnia, az, hogy a múlt század közepe óta a szellemi élet végtelenül gazdagon és sokféle irányban fejlődött ki. A tudományok története nem mutat több példát ehhez fogható fejlődésre. Mikor a természeti tudományok fejlődésével a vizsgálódás és kutatás módszerei és eszközei tökéletesedni kezdettek, egész új világok, új makrokozmosok és mikrokozmosok nyíltak fel a csodálkozó és meglepett ember előtt, amelyek új csodák, új érthetlenségek hitével, más felől új remények és merész kilátások távlatával töltötték el lelkét. Megszaporodtak a világok, megnövekedett a problémák száma,

* V. ö. Paulsen, *Geschichte des gelehrten Unterrichts*. II. kt. E. Scholz, *Geistige Strömungen und pädagogische Probleme*. Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik. 18. évf. 1. 2. füzet. Fináczy, *Újabb törekvések a didaktika terén*. Magyar Paedagogia. 1908. Gömöri Sándor, *Egyéni és társadalmi paedagogia*. U. o. 1905. Székely György, *Paedagogiai antinomiák*. U. o. 1906. Döri S. Zsigmond, *A paedagogiai kísérlet értéke*. U. o. 1907. Székely György, *Reformtörekvések a tudományos paedagogia terén*. U. o. 1907.